

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava Noorsootöö

Karina Ovchinnikova

**KINNISE LASTEASUTUSE TEENUST OSUTAVATE
ASUTUSTE SISEKLIIMA UURING LASTE SEAS**

Bakalaureusetöö

Juhendajad: noorsootöö nooremlektor Maria Žuravljova,
Sotsiaalkindlustusameti KLAT teenuse koordinaator Madli Raudkivi

NARVA 2023

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandus allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

töö autori allkiri

SUMMARY

The purpose of the bachelor's thesis entitled “Study of the indoor climate of Institutions providing closed child care service among children” was to determine the assessment of young people in Institutions providing closed child care service on various aspects of the indoor climate, including the support offered in the Institutions, the material studied, the atmosphere, the honesty of the people in the group, and the rules established. The research problem of the bachelor's thesis was the fact that the results of the study six years ago showed below average results for the indoor climate in closed children's Institutions. The relevance of the bachelor's thesis was that after the reform in 2018 no indoor climate study of the Institutions providing closed child care service has been conducted in.

In the theoretical part, I covered the history of the emergence and content of the Institutions providing closed child care service, previous studies of the Institutions providing closed child care service and a study conducted in 2016. I described what the connection is between the results of previous Institutions providing closed child care service studies and the purpose of my bachelor thesis, and gave an overview of indoor climate study involving three Institutions providing closed child care service in 2016.

In the empirical part, I used the quantitative method of research and the survey forms consisting of 52 questions with answer options as a data collection method. I visited four Institutions providing closed child care service to conduct a study and analyzed the results with the Excel program, where it was a comparison of averages. I came to the conclusion that the assessment of the various aspects of the indoor climate of the Institutions providing closed child care service in the opinion of the young people remains average or below average. I compared the results of this study and the results of a study conducted in 2016, which made it clear that the average estimate of indoor climate has fallen. In the future, Institutions providing closed child care service will need to pay more attention to the aspects outlined in the study, including involving young people in decision-making (e.g. setting up their own menus), ensuring safety for young people in the group, allowing young people breathing space and being honest with young people. Based on the results, I made suggestions to the Institutions that could make the closed child care service even better.

SISUKORD

MÕISTED	5
SISSEJUHATUS	6
1. TEOREETILINE OSA	8
1.1. Kinnise lasteasutuse teenus (KLAT)	8
1.2. Kinnise lasteasutuse teenuse varasemad uuringud	12
1.3. Sisekliima uuring kasvatus eritingimusi vajavate laste koolides	14
2. EMPIIRILINE OSA	16
2.1. Uuringu meetoodika ja korraldus	16
2.2. Uuringu tulemuste analüüs ja järeldused	18
2.3. Ettepanekud KLAT asutustele	21
KOKKUVÕTE	23
KASUTATUD KIRJANDUS	24
LISAD	27
Lisa 1. Informeeritud nõusoleku vorm vanematele ja eestkostjatele	27
Lisa 2. Informeeritud nõusoleku vorm lastele	29
Lisa 3. Küsitlusankeet KLAT asutuses viibivate lastele	31

MÕISTED

1. **KLAT** – Eesti sotsiaalhoolekande seaduse 7. peatüki § 130 järgi kinnise lasteasutuse teenus (KLAT) on ööpäevaringne teenus, mille eesmärk on toetada lapse psühholoogilist, emotsionaalset, sotsiaalset, hariduslikku ja kognitiivset arengut, et saavutada püsivad muutused, mis võimaldavad lapsel pärast vabaduse piiramise lõppu tulla edukalt toime tavakeskkonnas tema enda elu, tervist ja arengut ning teiste isikute elu ja tervist kahjustava käitumiseta (Sotsiaalhoolekande seadus, 2018).
2. **SISEKLIIMA** – sotsiaalse ja füüsilise keskkonna kvaliteet, mis pakub piisavaid ja vajalikke tingimusi elanike füüsiliseks ja vaimseks terviseks, heaoluks ja isiklikuks kasvuks, austades nende inimväärikust ja inimõigusi, samuti nende isiklikku autonoomia, mille eesmärk on edukas osalemine ühiskonnas (Eltink *et al*, 2018).
3. **ABIVAJAV LAPS** – Eesti lastekaitseseaduse 6. peatüki § 26 järgi abivajav laps on laps, kelle heaolu on ohustatud või kelle puhul on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes, ja laps, kelle käitumine ohustab enda või teiste isikute heaolu (Lastekaitseseadus, 2014).
4. **RETSIDIIVSUS** – kriminaalõiguse kontekstis võib retsidiivsust määratleda kui isiku naasmist kuritegeliku käitumise juurde pärast seda, kui isik on süüdi mõistetud varasemas kuriteos, mõistetud ja (arvatavasti) parandatud (Maltz, 1984, lk 1).

SISSEJUHATUS

Vaiksaar ja Linnas (2021, lk 36) järgi on Eesti aastakümneid võidelnud selle nimel, et toetada erivajadustega noori erikoolide kaudu. 2018. aastal loodi reformi tulemusena riskikäitumise ja abivajadusega noortele kinnise lasteasutuse teenus (edaspidi KLAT), mille eesmärk on toetada noorte emotsionaalset, sotsiaalset, hariduslikku ja psühholoogilist arengut. Tegemist on noortega, kes on oma probleemide poolest ainulaadsed ning kogenud lapsepõlve jooksul sageli füüsilist ja vaimset väärkohtlemist, mistõttu vajavad erilist hoolt ja kaitset (Sindi *et al*, 2022).

Bakalaureusetöö uurimisprobleem on asjaolu, et kuue aasta tagused uuringu tulemused näitasid kinnistes lasteasutustes sisekliima keskmisest madalamaid tulemusi, mis viitasid sellele, et sisekliima vajab olulist täiendamist. Uuring (Helm *et al*, 2016) on näidanud, et lisaks kinnises lasteasutuses pakutavale teenustele mõjutab ka asutus ning sealne sisekliima noort ja tema tulemusi teenusel. Seetõttu on eriti oluline uurida sisekliimat süstemaatiliselt. Peale reformi 2018. aastal ei ole KLAT asutuste sisekliima uuringut läbi viidud ning puudub ülevaade kas ja kuidas mõjutab reform KLAT asutuste sisekliimat. Käesolev sisekliima uuring ehk uuringu tulemused on üheks võimaluseks eesmärgipäraselt KLAT asutuste kvaliteeti tõstmiseks ja selle muutumise hindamiseks (Sisekliima uuringu taotlus, 2022). Bakalaureusetöö fookuses on noored, kes viibisid uuringu ajal erinevates KLAT asutustes. Tervise Arengu Instituudi inimuuringute eetikakomitee andis loa uuringu läbiviimiseks.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada KLAT-is viibivate noorte hinnang erinevatele sisekliima aspektidele, sh pakutud toele, asutustes õpitavale materjalile, õhkkonnale, inimeste aususele rühmas ja kehtestatud reeglitele. Samuti saadud andmeid analüüsida ja nende põhjal teha ettepanekuid, mis muudaksid KLAT teenust paremaks. Töö uurimisküsimused:

1. Mis on KLAT sisekliima?
2. Kuidas hindavad KLAT asutustes viibivad noored asutuste sisekliimat?
3. Kuidas on KLAT asutuste sisekliima võrreldes 2016. aastaga muutunud?

Ülaltoodud eesmärgi saavutamiseks sean endale järgmised ülesanded:

- teemakohase kirjanduse ehk KLAT-i kirjanduse läbitöötamine;
- osalemine nõusoleku vormide koostamisel ja tõlkimisel;
- uuringu läbiviimine KLAT asutustes ja andmete analüüsimine;
- ettepanekud, bakalaureusetöö kokkupanek ja viimistlemine.

Bakalaureusetöö koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Teoreetilises osas töötan läbi usaldusväärseid allikaid KLAT-i ajaloo ja sisu kohta, KLAT-i varasemaid uuringuid ja 2016. aasta sisekliima uuringut. Teoreetilises osas kasutan ka Sotsiaalkindlustusameti KLAT teenuse koordinaatori poolt saadud viimaseid andmeid ja statistikat. Empiirilises osas kasutan kvantitatiivset uurimisviisi ehk küsitlusankeete andmekogumismeetodina, mida edaspidi analüüsin Excel programmiga. Uurimismetoodika põhineb Hollandi teadlaste poolt (Helm *et al*, 2011) koostatud sisekliima instrumendil (*The Group Climate Instrument*), mis on valideeritud erinevates keeltes (nt eesti, vene, saksa, prantsuse, norra ja papiamento keeles) (Leideni rakendusülikooli koduleheküljel). Empiiriline osa hõlmab KLAT asutuste otsesest külastamist, noortega küsitlusankeetide läbiviimist ja edasist andmete analüüsimist. KLATi sisekliima hinnang põhineb ainult uuringus osalenud noorte arvamusel. Bakalaureusetöö lõpus on esitatud KLAT asutuste tähelepanu vajavad aspektid ehk ettepanekud. Käesolev bakalaureusetöö lõpeb kokkuvõttega.

1. TEOREETILINE OSA

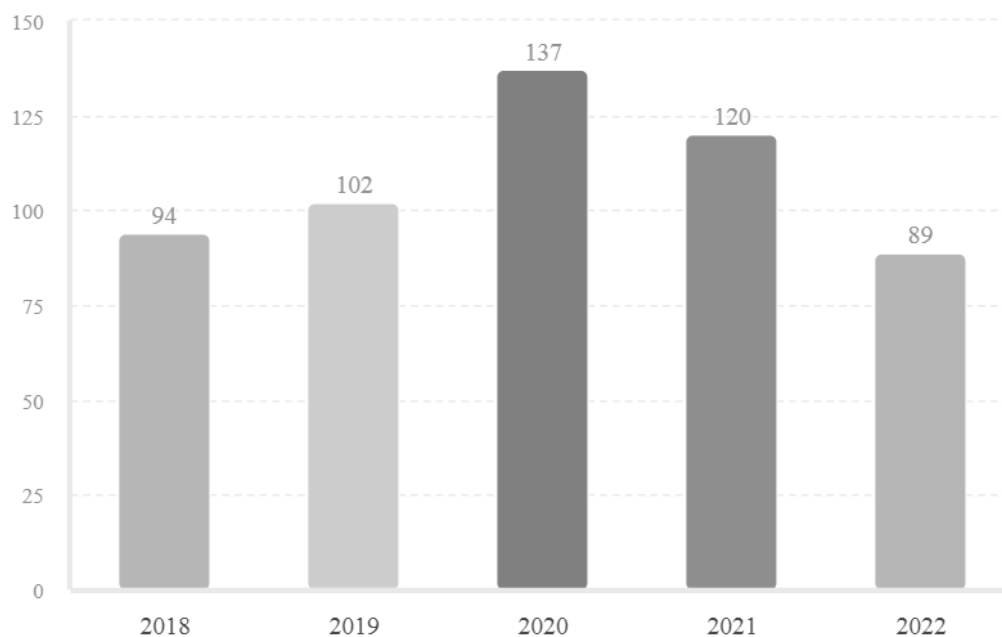
Teoreetilises osas käsitlen kolme alateemat, mis toetavad käesoleva bakalaureusetöö eesmärgi saavutamist. Alateemad on KLAT-i ajalugu ja sisu, KLAT-i varasemad uuringud ja Eestis läbi viidud 2016. aasta sisekliima uuring, mis põhines Hollandi teadlaste (Helm *et al*, 2016) meetodikal.

1.1. Kinnise lasteasutuse teenus (KLAT)

Gornischeff ja Loide (2019) toovad välja, et alaealiste õigusrikkujate abimeetmete reformi tulemuseks oli KLAT teenuse loomine, enne seda täitsid sama ülesande eri- või kasvatuslike erivajadustega laste koolid. Reformi eesmärgiks oli muuta see süsteem ja sarnased asutused vähem karistuslikuks, rohkem abistavaks, sõbralikumaks ja mugavamaks, kuna varem nad tegutsesid alaealiste mõjutusvahendite seaduse alusel (Markina *et al*, 2021). Tamm ja Surva (2021, lk 2) märgivad, et muudatused olid seotud ka alaealiste komisjonide süsteemide kaotamisega, mis tuli sotsiaalministeeriumi eelnõuga. Autorid rõhutavad, et reform mõjutas töökorraldust, alaealiste kohtlemist nii tööpraktikates kui ka teenuste süsteemis.

Lapsi suunatakse teenusele kolmel moel: sotsiaalhoolekande seaduse, kriminaalmenetluse seaduse või karistusseadustiku alusel. Last on võimalik KLAT-ile suunata ainult läbi kohtu otsuse. Kõigil kolmel juhul teeb otsuse kohtunik, sest KLAT tähendab lapse liikumisvabaduse piiramist ning see on äärmuslik sekkumismeede, mille vajadust tuleb väga põhjalikult kaaluda erinevatest vaatenurkadest. Vastavalt Sotsiaalhoolekande seadusele 7. peatüki § 130 järgi paigutatakse laps kinnisesse lasteasutusse ainult juhul, kui lapse käitumine ohustab tema enda elu, tervist või arengut või teiste isikute elu või tervist ning seda riski ei saa muude vähempiiravate meetmetega kõrvaldada (Sotsiaalhoolekande seadus, 2018). Gornischeff ja Loide (2019, lk 77) arvamusel kõikide osapoolte seisukohti ära kuulanud kohtuniku kaalutletud otsus kinnitab, et vabaduse piiramine vastab noorte huvidele. Sotsiaalhoolekande seadus nõuab täiendavalt ka Sotsiaalkindlustusameti arvamust, et kohtunik saaks teha põhjalikult kaalutletud otsuse (Sotsiaalhoolekande seadus, 2018).

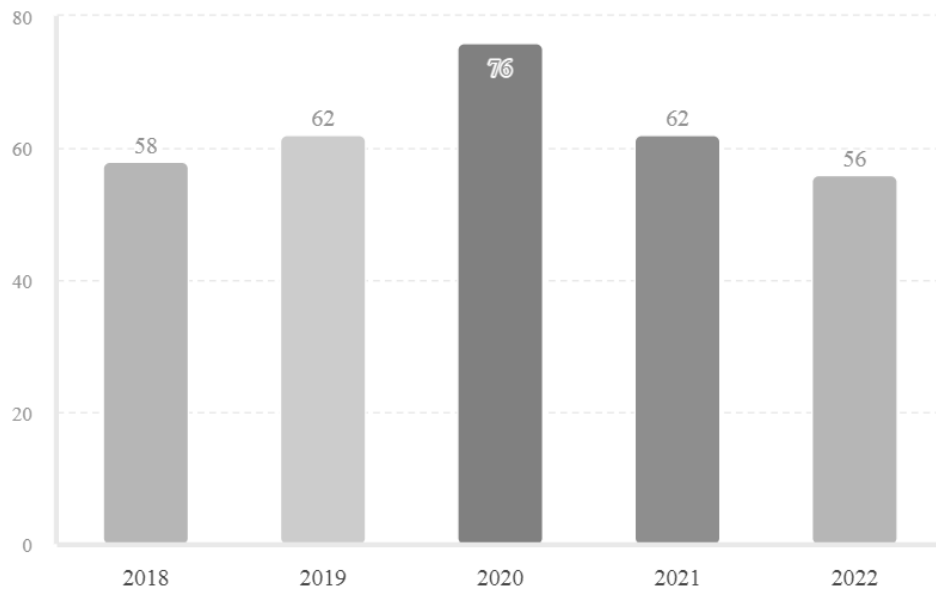
Gornischeff ja Loide (2019, lk 77) märgivad, et kontrollitud ja suletud keskkond ei saa noort ette valmistada selleks, kuidas ta hiljem väljaspool kinnist lasteasutust hakkama saab. Sellega seoses on KLAT teenuse eesmärk eelkõige toetada noort rohkem kui tema varasem elukeskkond oma eluga hakkama saama. Varasemate mõtete, harjumuste ja käitumisega peab töötama nii noor kui ka tema pere (sh asenduskodu pere) (Gornischeff ja Loide, 2019, lk 78). Raudkivi ja Linnas (2023) arvamusel kordub sageli järgmine olukord: KLAT teenus tegeleb tõhusalt noorte probleemidega, noorte käitumine on muutunud, kuid nende keskkond mitte.

Joonis 1. KLAT teenuse taotlejate arv alates 2018. aastast, allikas Sotsiaalkindlustusamet (2022).

KLAT taotlejate ja teenusele suunamiste arv muutub aasta-aastalt. Suurim taotlejate arv oli 2020. aastal – 137, vähim 2022. aastal – 89. Teenusele suunatavate laste keskmine vanus on 14,7 aastat, neist 30% tüdrukud ja 70% poisid. Märkimisväärne on, et 30% suunatavatest lastest viibib taotlejate esitamise ajal asendushooldusel (Sindi *et al*, 2022). Suurim laste arv KLAT asutustes aastalõpu seisuga oli 2020. aastal – 76, vähim 2018. aastal – 58. Raudkivi (2023) sõnul 15.03.2023 seisuga oli KLAT-is füüsiliselt 53 noort.

Sama eksperdi (2023) sõnul on oluline ka selle statistika põhjal märkida, et KLAT teenusele jõudnud lapse profiilid on viimastel aastatel muutunud keerulisemaks ning vajavad KLAT-i töötajalt üha rohkem ressursi. Seega, isegi kui laste arv on viimastel aastatel KLAT teenusel vähenenud, tuleb neile lastele osutada isegi rohkem abi ja tuge kui varasematel aastatel.

Joonis 2. Laste arv KLAT asutustes iga aastalõpu seisuga, allikas Sotsiaalkindlustusamet (2022).

Praegu KLAT teenust osutavad: Maarjamaa Hariduskolleeegium (Emajõe õppekeskus Kaagveres ja Valgejõe õppekeskus Tapal), Tallinna Laste Turvakeskus, Hiiumaa noortekodu ja MTÜ Virumaa Tugiteenused. Alates 2023. aastast Rakvere Lille Kodu KLAT teenust enam ei paku. Selle asemel intellektipuudega noortele teenust pakub MTÜ Virumaa Tugiteenused, kuid selle asutuse noored bakalaureusetöö valimisse ei kuulunud (Raudkivi, 2023).

KLAT teenusele suunatakse noori vanuses 12-18 (erandjuhul võib suunata ka alla 12-aastase lapse). Vaatamata sellele, et teenusele võib korraga suunata noore maksimaalselt üheks aastaks, Raudkivi (2022) sõnul viibivad 30-40% noortest KLAT-is rohkem kui aasta. Iga aasta järel saab esitada uue taotluse ning kohtuotsusega satub noor jälle KLAT teenusele. On juhtumeid, kus mõned noored viibivad KLAT teenusel kolm või viis aastat.

Korduv suunamine on asutuste lõikes erinev. Sotsiaalkindlustusameti andmetel (2021) on Hiiumaal alates 2020. aastast KLAT-is alustanud 10 last, kellest ühel oli korduv suunamine. Tallinnas on alates 2018. aastast KLAT-is alustanud 12 last, kellest ühelgi ei olnud korduvat suunamist. Maarjamaa Hariduskolleeegiumis on alates 2018. aastast KLAT-is alustanud 211 last, 80 neist oli korduvalt suunatud (vähemalt kaks korda alates 2018. aastast) ehk umbes 40%. Lille kodus, mis enam KLAT teenust ei paku, on alates 2018. aastast KLAT-is alustanud 10 last, kellest kuuel on korduv suunamine ehk 60% lastest.

Sotsiaalkindlustusameti andmetel peamised KLAT-isse suunamise põhjused on vägivaldsus ja agressiivsus teiste inimeste või vara vastu, vargused, sõltuvusainete kuritarvitamine, seksuaalne riskikäitumine, koolikohustuse täitmata jätmine, sagedane kodust eemal ööbimine ja enda vastu suunatud vägivald (lõikumine, suitsiidsed kalduvused). Käitumise tunnused peavad olema süstemaatilised ja pikaajalised. Kui noor vajab igasuguse häire tõttu pidevat meditsiinilist järelevalvet ja sekkumist, siis sellisel juhul KLAT teenus ei sobi. Sellised seisundid võivad olla: vahetu suitsiidioht, äge psühhoos, söömishäirest tingitud füüsilise seisundi halvenemine (Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljel). KLAT teenusele suunamise otsustamisel tuleb otsust hoolikalt kaaluda ning arvestada sellega, et uued käitumise riskid võivad tekkida siis, kui madala riskiga noor hakkab elama kõrvuti kõrge riskiga noorega: niimoodi suureneb just madala riskiga noore kuritegelik kalduvus (Salla, 2017).

Toros *et al* (2022) märgivad teatud riskitegureid, mis mõjutavad noorte sattumist KLAT asutusse: lisaks füüsilisele ja psühholoogilisele vägivallale võivad riskiteguriteks olla perekonna suurus, vanemate kurnatus, töökoormus ja kehv majanduslik toimetulek. Sageli on tegemist üksikvanemaga, kellel on tugevad vaimse tervise probleemid ning kes erinevatel põhjustel ei suuda abi otsida ja vastu võtta. Olulist rolli mängib ka vanema võime seada lapsele piiranguid ja reageerida lapse käitumisele adekvaatselt (Toros *et al*, 2022).

Vaiksaar ja Linnas (2021) arvamusel KLAT põhineb toetamise, kaasamise, tunnustamise, kaitsmise ja struktureerimise põhimõtetel. Voogla ja Linnas (2022) rõhutavad, et esirinnas ei ole noorte pidev viibimine suletud ukse taga ning samm-sammult kasvab KLAT-is viibivate noorte liikumis- ja otsustusvabadus. Kokkulepete järgimine võimaldab noortel

osaleda erinevates tegevustes väljaspool KLAT asutust (nt käia sõpradega noortekeskuses või trennis). Üleminek teenusest tagasi keskkonda peab olema sujuv (Voogla ja Linnas, 2022).

Helmi (2016) järgi asutuses ja oma rühmas viibimine mängib noorte jaoks ühte peamist rolli, seega KLAT-ile suunatud noortele on vaja luua avatud ja osalemist võimaldav sisekliima. Oluline on iga noore individuaalsete riski- ja kaitsetegurite äratundmine ja peegeldamine (Helm, 2011). KLAT asutuste sisekliima hindamine on käesoleva bakalaureusetöö keskne teema. Sisekliimast saab lugeda rohkem peatükist 1.3 KLAT-i sisekliima uuring.

1.2. Kinnise lasteasutuse teenuse varasemad uuringud

Viimase viie aasta jooksul on tehtud mitmeid uuringuid: “Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud alaealiste retsidiivsuse vähendamine” (2018), “Noorte õigusrikkujate uuring” (2021), “Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud noorte toetamine läbi mitteformaalõppe tegevuste” (2021) ja “Uuring riskilaste õigeaegse tuvastamise ja tulemusliku abistamise süsteemi täiustamiseks: kinnise lasteasutuse teenuse laste eluteede õppetunnid” (2022). Selles alapeatükis keskendun uuringute tulemustele ja nende seosele bakalaureusetöö eesmärgiga.

2018. aastal valmis Sisekaitseakadeemias magistritöö “Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud alaealiste retsidiivsuse vähendamine”, mille tulemused näitasid, et pidev noorte kaasamine, paindlik ajakava, vaba aja tegevused, suurenenud turvatunne, sotsiaalse õppimise toetamine ja pakutavate teenuste lai valik aitavad vältida KLAT teenusele suunatud alaealiste retsidiivsust (Tamp, 2018). Tulemused peegeldavad samuti asjaolu, et asutuse igapäeva elu ja töökorraldus mõjutab noorte tulemusi ja edukat kogukonda naasmist.

2021. aastal läbi viidud noorte õigusrikkujate uuringust selgus, et KLAT-i töötajate sõnul muutub KLAT teenus tänu olulistele muudatustele asutuses veelgi kvaliteetsemaks: noored elavad väikestes rühmades ja nendega töötab korraga mitu erinevat spetsialisti. 2018. aasta reformi tulemust võib pidada positiivseks, sest vahistamise asemel satuvad alaealised

KLAT-isse, nii et vähem noori satub vanglasse. Võrdluseks oli Eesti vanglates 2017. aasta lõpus 20 alaealist, 2021. aasta alguses aga 4 alaealist. Markina *et al* (2021) järgi on õigussüsteem muutunud lapsesõbralikumaks. Selle uuringu tulemused tõstatavad ka küsimuse, millist haridust peavad pakkuma need KLAT asutused, mis ei ole spetsiaalsed riigikoolid (nt Hiiumaa noortekodu ja Tallinna Laste Turvakeskus), ning milline asutus sobib 18-aastastele ja vanematele noortele, mis ei ole vangla ega kool (Markina *et al*, 2021).

2021. aasta magistritöö “Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud noorte toetamine läbi mitteformaalõppe tegevuste” tulemused viitavad sellele, et KLAT-ile suunatud noored on andekad, kuid nad jäid ilma toetava ja turvalise keskkonnata. Salusoo (2021) on rõhutanud, et KLAT peab toimima noorte võimaluste allikana, positiivse arengu võimaldava keskkonna loojana ja toetajana. Parim strateegia probleemide lahendamisel on tugineda noorte tugevustele ja võimekustele. Noorte vajalikke oskusi saab KLAT-is arendada mitteformaalse õppe ehk positiivse suhtumise ja rikkalike noorsootöö meetodite kaudu (Salusoo, 2021).

2022. aastal läbi viidud uuringust “Uuring riskilaste õigeaegse tuvastamise ja tulemusliku abistamise süsteemi täiustamiseks: kinnise lasteasutuse teenuse laste eluteede õppetunnid” tuli välja, et KLAT asutuse ülesanne on luua individuaalne lähenemine igale asutuses olevale noorele ja tagada stabiilsus, kuid kaasamine tundus noortele pigem juhuslik kui läbimõeldud. Noortega läbi viidud intervjuud rõhutavad, et paljudele noortele ei antud täielikku teavet selle kohta, mis on KLAT, millega asutus tegeleb. Uuringus osalevad noored tunnevad negatiivset sildistamist, toetuse ja avatud suhtlemise puudumist (Toros *et al*, 2022).

Ülaltoodud nelja uuringu põhjal võib järeldada, et enamikul juhtudel ei saanud noored enne KLAT asutusse sattumist vajalikku tuge. Seega on oluline, et nad tunneksid seda asutustes, kus veedavad suurema osa ajast. Toros *et al* (2022) arvamusel usalduslikud suhted peavad kujunema vähemalt ühe täiskasvanuga. Käesolev bakalaureusetöö aitab välja selgitada, kuidas noored ise nendele pakutavat tuge ja asutuse üldise sisekliima hindavad.

1.3. Sisekliima uuring kasvatus eritingimusi vajavate laste koolides

Sisekliima metoodikaga uuringut on läbi viidud Eestis 2016. aastal, kui Leideni rakendusülikooli ja Justiitsministeeriumi koostöös viidi läbi sisekliima uuring kasvatus eritingimusi vajavate laste koolides. Uuringu eesmärk oli toetada alaealiste noortega tegelevaid asutusi, rõhutada nende töö tähtsust ja juhtida tähelepanu sellele, et asutuste muudatuste rakendamine kajastub ka noorte tulemustes. Uuringusse kaasati noored Viru vangla noorteüksusest, Maarjamaa Hariduskolleegiumist, Tallinna Laste Turvakeskusest ja noored naiskinnipeetavad Tallinna vanglast. Uuringu raames viidi läbi kahe aasta jooksul kolm mõõtmist (Helm *et al*, 2016). Salla (2016) järgi mõõtmise tulemused näitasid, kuidas noorte keskmine hinnang sisekliimale oli keskmisest punktisummast madalam ehk elukeskkond oli pigem suletud kui avatud. Selgus, et noorte omavahelised suhted on keerukad ning atmosfäär on pingeline. Kõrge oli ka noorte allasurutuse näitaja, mis võis viidata sellele, et Eesti asutustes on palju reegleid ning vähe paindlikkust eluolu korraldamisel. Madalalt hinnati ka personalilt ehk töötajatelt saadavat toetust (Salla, 2016).

Ros *et al* (2013) toovad välja, et sotsiaalses rühmas on tulevase rehabilitatsiooni jaoks oluline individuaalse vastutuse tajumine, võrdsus suhtlemisel, üksteisega positiivse käitumise osas pöördumine, individuaalse kasvu poole püüdlemine ja üksteise austamine. Autorid märgivad, et avatud sisekliima aitab kaasa agressiooniga seotud juhtumite arvu vähenemisele.

Salla (2016) sõnul asutuse kliima on avatud, kui paindlikkuse ja kontrolli vahel on tasakaal, kontrolli ja rangete reeglite vajadus on minimaalne. Avatud kliima iseloomustab turvalisuse tunne, suutlikkuse suurendamise ja tugevdamise võimalused, kõrge toetuse näitajad, arenguvõimalustele avatud ja struktureeritud keskkond, paindlik päevakava. Autor toob ka välja, et kliimat võib nimetada avatuks, kui konfliktide lahendamisel püüavad töötajad leida sobivaid võimalusi, tänu millele noor ise lahendust otsib ja probleemiga toime tuleb. Samuti peavad töötajad tegelema konfliktidega aktiivselt ja olema sellest huvitatud. Kliimat nimetatakse suletuks, kui arenguvõimalused on minimaalsed, õhkkond on pingeline, alandamine toimub otsesel või kaudsel viisil, tugi puudub, valitseb ebaturvalisus ja igavus: see vähendab asutuse tõhusust ja suurendab retsidiive (Salla, 2016).

Sarnast teemat on uuritud ka 2018. aastal Eesti vanglates (sh Viru vangla noorteüksuses), eesmärgks oli uurida kinnipeetavate hinnangut vanglate sisekliima kohta. Uurimismeetodiks oli sarnaselt kinniste lasteasutuste uuringule küsitlusmeetod, kuid antud uuringu puhul põhines küsimustik Cambridge'i Ülikooli Vanglate Uurimiskeskuses välja töötatud kinnipeetavate eluolu küsimustikul (*Measuring the Quality of Prisoner Life*). Tulemused näitasid, et vangide hinnangud olid kriitilised peaaegu kõigis vanglaelu aspektides, hinnangud olid keskmised või täielikult negatiivsed. Uuringust ka selgus, et Eesti vanglaid eristab vangide arvates vanglasüsteemi läbipaistmatus, negatiivne suhtumine kinnipeetavatesse (sh eelarvamused) ja töötajate üldine ebaprofessionaalsus (Vanglate sisekliima uuring, 2018).

2. EMPIIRILINE OSA

Empiirilises osas käsitlen kolme alateemat, mis toetavad käesoleva bakalaureusetöö eesmärgi saavutamist. Alateemad on uuringu meetoodika ja korraldus, saadud andmete analüüs, nende põhjal tehtud järeldused ja ettepanekud KLAT teenuse veelgi paremaks tööks.

2.1. Uuringu meetoodika ja korraldus

Uuringu läbiviimise eesmärgiks on välja selgitada KLAT-is viibivate noorte hinnang erinevatele sisekliima aspektidele, sh pakutud toele, asutustes õpitavale materjalile, õhkkonnale, inimeste aususele rühmas ja kehtestatud reeglitele. Palve (2015) märgib, et avatud suhtlemise, toetuse ja pideva kontakti puudumine tähendab lapse suurenenud agressiooni, sundimine ja ebaõiglane suhtumine asutuses võrdub minimaalse efektiivsusega. Seega laste abistamiseks mõeldud asutuses on kõige olulisem avatud kliima olemasolu. Eestis on varasemalt sarnast meetoodikat kinnistes lasteasutuses kasutatud, mille kuue aasta tagused tulemused näitasid, et antud uurimismetoodika on rakendatav ja kasulik (Helm *et al*, 2016).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgi saavutamiseks kasutan kvantitatiivset uurimisviisi. Kvantitatiivne uurimisviis on seotud üldistavate andmetega ning orienteeritud varasematele uurimistulemustele, arvandmete kogumisele ja analüüsimisele (Õunapuu, 2014, lk 55). Andmekogumisviis on küsitlusankeet (Lisa 3), mis koosneb 52 vastusevariantidega küsimusest. Küsimused on jagatud kolmeks osaks: küsimused rühma ja turvalisuse kohta, küsimused sisekliima kohta ja üldküsimused. Enamik küsimusi on Likert-skaala küsimused, millele lisandub neli taustaküsimust (sugu, vanus, mitu kuud noor on teenusel olnud ja mitmendat korda on noor KLAT-is). Iga küsitlusankeedi lõpus on eraldi koht noorte kommentaaride ja märkuste tegemiseks. Küsitlusankeet põhineb Hollandi teadlaste poolt (Helm *et al*, 2011) koostatud sisekliima instrumendil (*The Group Climate Instrument*). Eesti ja vene keeles tõlgitud küsitlusankeetide esmakordne kasutamine toimus sisekliima uuringu käigus 2016. aastal.

Helm *et al* (2011) järgi sisekliima instrumendi (*The Group Climate Instrument*) eesmärk on mõõta sisekliimat ja sisekliima aspekte. Instrument on mõeldud erinevatele vanuserühmadele ning tõestanud oma tõhusust praktikas. Neimeijer *et al* (2018) märgivad, et seda instrumenti kasutatakse ka kerge vaimse alaarenguga inimeste sisekliima tajuhindamiseks.

Uuringu läbiviimise protseduur hõlmas endas van der Helmi sisekliima meetodika tutvustavat veebiseminari, kus 2022. aasta septembris käsitleti sotsiaalset kliimat, enesemääramise ja käitumise teooriat. Ryan ja Deci (2000) järgi enesemääramise teooria võtmekontseptsioon on perekonna olemasolu, mis võrdub turvalisusega. Porges (2011) omakorda märgib, et traumad võib vaadelda nii suure “T” tähega, mida iseloomustab pikaajaline ja korduv väärkohtlemine, kui ka väikese “t” tähega, mida iseloomustab mikrotrauma. Mõlema tulemus on valupõhine käitumine. Sotsiaalne kliima on seotud empaatia ja eetikaga, turvalisus ja tuleviku poole püüdlemine on ellujäämiseks hädavajalik (Helm, 2011).

Seejärel toimusid kohtumised Sotsiaalkindlustusameti esindajaga. 2022. aasta oktoobris koostasime uuringu läbiviimiseks Tervise Arengu Instituudi eetikakomitee taotlust ja nõusoleku vorme (Lisa 1 ja 2) nii eesti kui ka vene keeles. Samal kuul toimus taotluse digiallkirjastamise ring. 2022. aasta detsembris arutasime, kuidas sisekliima uuring edasi liigub ehk Sotsiaalkindlustusameti esindaja võtab ühendust KLAT-iga ja palub noortelt võtta esialgsed nõusolekud uuringus osalemiseks. Nõusoleku andnud noorte puhul jagatakse lapsevanema kontakte Sotsiaalkindlustusametiga ning Sotsiaalkindlustusamet krüpteeritult jagab saadud infot. 2023. aasta jaanuaris osalesin uuringu tulemusi tutvustaval veebiseminaril “Uuring riskilaste õigeaegse tuvastamise ja tulemusliku abistamise süsteemi täiustamiseks: KLAT laste eluteede õppetunnid”, millest saab lugeda rohkem peatükist 1.2. 2023. aasta veebruaris TAI eetikakomitee andis loa uuringu läbiviimiseks, samuti olid käes lapsevanemate nõusolekud, seega alustasime andmete korjamisega. 2023. aasta märtsis lapsevanemate nõusoleku vormide põhjal koostasin tabeli, mis tegi selgeks, kust ja kui palju noori uuringus osaleb. Samal kuul võtsime ühendust KLAT asutustega, et tulla kohale küsitlusankeetide läbiviimiseks. 2023. aasta märtsis läksin kõikidesse KLAT asutustesse (Emajõe õppekeskus, Valgejõe õppekeskus, Tallinna Laste Turvakeskus ja Hiiumaa noortekodu). Andmete kogumine jätkus märtsist maini, pärast panin need Excel tabelisse ja analüüsisin.

Uuringu sihtrühm on nelja asutuse poolt osutatava KLAT teenusel viibivad noored. Noorte jaoks on uuringus osalemine vabatahtlik. KLAT-i noored on ainukesed, kes oskavad anda asutuste sisekliima hinnangut, sest puutuvad sellega igapäevaselt kokku. Noored on teadlikud uuringu eesmärgist, läbiviimisest, edasisest kasutamisest ja oma andmete kaitsmisest.

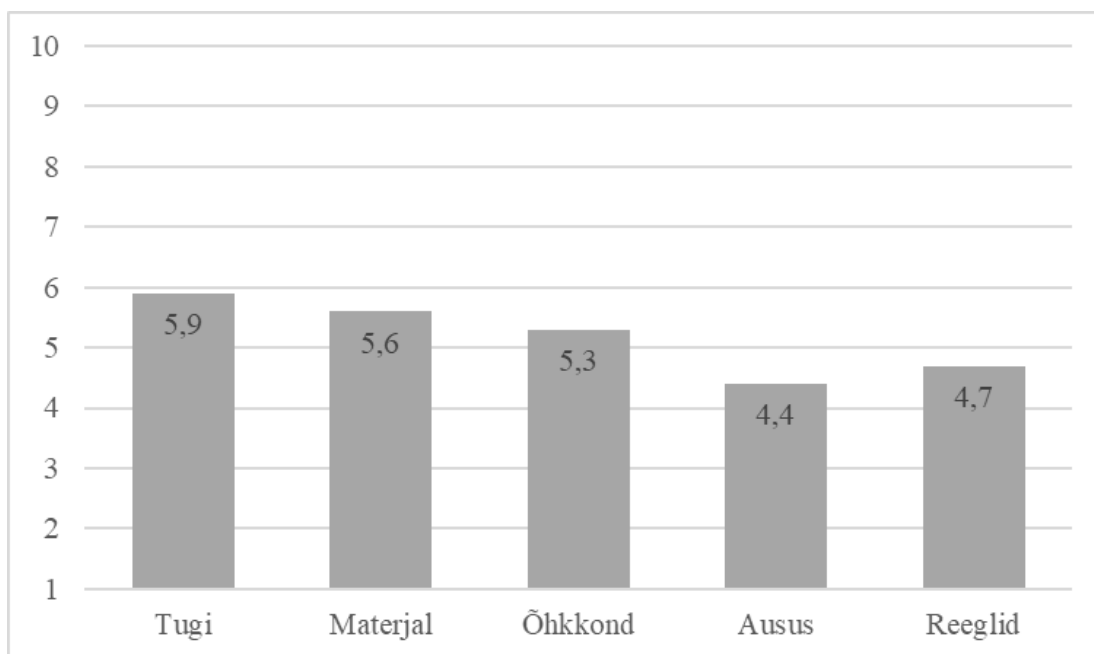
Raudkivi (2023) sõnul 15.03 seisuga oli KLAT teenusel füüsiliselt 53 noort, uuringus osalemiseks andis nõusoleku 29 noort ehk 54% KLAT noortest. Märtsikuu seisuga oli Emajõe õppekeskuses kokku 21 noort, uuringus osales 12 noort ehk 57% Emajõe õppekeskuse noortest. Valgejõe õppekeskuses oli kokku 20 noort, uuringus osales 7 noort ehk 35% Valgejõe õppekeskuse noortest. Hiiumaa noortekodus oli kokku 5 noort, uuringus osales 5 noort ehk 100% Hiiumaa noortekodu noortest. Tallinna Laste Turvakeskuses oli ka kokku 5 noort, uuringu osalemiseks andis nõusoleku 5 noort ehk 100% Tallinna Laste Turvakeskuse noortest. Kuna uuringus osalenud noorte arv ei olnud piisav, teen KLATi sisekliima ühise analüüsi, tuginedes ainult uuringus osalemiseks nõusoleku andnud noorte hinnangutele.

2.2. Uuringu tulemuste analüüs ja järeldused

Bakalaureusetöö uuringu tulemuste analüüsimiseks kasutan kvantitatiivset andmeanalüüsi, mille käigus võrdlen neljast asutusest saadud statistilisi andmeid. Tegemist on keskmiste võrdlusega. Uuringus osalenud noorte keskmine vanus on 14,6 aastat ja keskmine viibimine KLAT teenusel on 11 kuud. Uuringus osalemiseks andis nõusoleku 16 poissi, 12 tüdrukut ja üks inimene, kes ei klassifitseerinud sugu. Arvestades noorte emakeelega viidi 27 küsitlusankeeti läbi eesti keeles ja kaks vene keeles. Nõusolekud on tõlgitud mõlemasse keelde.

Esimeses osas vastasid noored küsimustele nende rühma kohta (nt töötajate poolt initsiatiivi toetamine, usaldus, austusega kohtlemine, julgustamine, arenguvõimalused). Selles osas on eraldi toodud küsimused turvalisuse kohta (nt probleemide arutamine, töötajate austus, tüli noorte vahel). Noored vastasid küsimustele skaalal 1-5, kus 1 = ei nõustu üldse, 3 = nii ja naa, 5 = nõustun täielikult. Noorte üldine hinnang rühmale on 3,1. Kõrgeim keskmine (4,6) oli “Ma õpin siin õigeid asju” küsimuse puhul (26 küsimus).

Madalaim keskmine (1,9) oli “Kasvatajad/sotsiaalpedagoogid võimaldavad mulle hingamisruumi” küsimuse puhul (19 küsimus). Küsimuste täitmisel jätsid mõned noored järgmised kommentaarid: “Siin on alati igav” ja “Alati on mul siin väga igav”. Noorte üldine hinnang turvalisusele on 3,0. Kõrgeim keskmine (3,9) oli “Ma tunnen ennast öösel turvaliselt” küsimuse puhul (16 küsimus). Madalaim keskmine (2,1) oli “Ma kardan rühmas olla” küsimuse puhul (8 küsimus). Noored ei jätnud turvalisusele täiendavaid kommentaare.

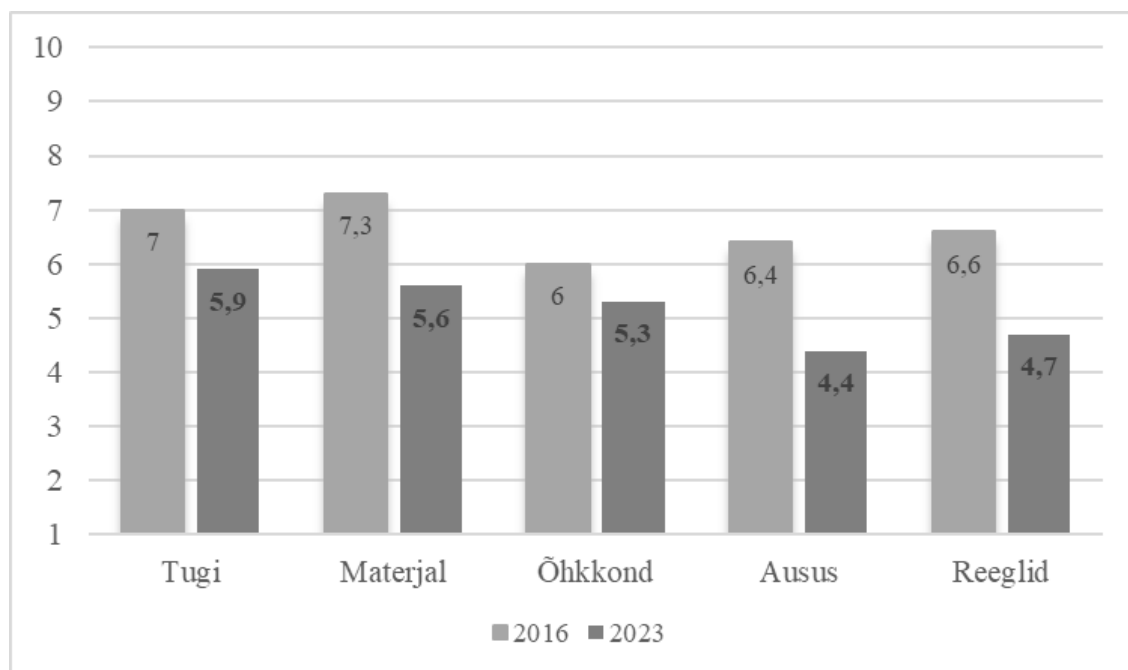
Joonis 3. Küsitlusankeetide teises osas toodud aspektide keskmine võrdlus skaalal 1-10.

Teises osas noored kokkuvõtlikult hindasid erinevaid aspekte KLAT-i kohta skaalal 1-10, kus 1 = väga halb, 5 = nii ja naa, 10 = väga hea. Kasvatajate/sotsiaalpedagoogide poolt pakutav tugi on 5,9. KLAT-is õpitav materjal on 5,6. Õhkkond KLAT-is ehk KLAT-is valitsev üldine meeleolu on 5,3. Inimeste ausus rühmas on 4,4. Kehtestatud reeglid rühmas on 4,7.

Kõige rohkem hinnati kasvatajate/sotsiaalpedagoogide poolt pakutavat tuge – 5,9, kõige vähem inimeste ausust rühmas – 4,4. Kuigi kasvatajate/sotsiaalpedagoogide toe hinnang oli teiste hinnangutega võrreldes kõrgem, mõnede noorte sõnul: “KLAT töötajad ei oska lastega töötada”, “Usaldada saab ainult mõnda töötajat”, “Tuge ei tule kõigilt” ja “Sotsiaalpedagoog on OK, aga rühma töötajad ei ole”. Mis puutub inimeste aususe temasse, märgivad noored, et “KLAT-is pole meiega ausad” ja “Ausus tihti oleneb

teemast”. Üks noor kommenteeris, et KLAT-is on ainult noored üksteise vastu ausad. Üks noor tõi välja, et “Mulle meeldib teiste noortega tuttavaks saada”. Noorte arvamusel KLAT-is: “Helistada võiks rohkem saada”, “KLAT on väga ebamugav, olla koos tüdrukute või poistega. Ei saa veel sellest aru, et pead kella 5-ni siin passima, kui koju saad, ei saa sellest aru. Mõtlemata on reeglid tehtud”, “Paljud töötajad võiksid rohkem suud kinni hoida. Paljud õpilased on imelikud, aga osad on normaalsed. Mõned töötajad on ägedad ja üks mu rühma töötaja alati annab mulle nõu ja kuulab mind” ja “Sooviksin, et ma tohiks mõnikord kellegagi privaatsest rääkida, nii et ma ei peaks mingi toa ust töötajate pärast lahti jätma”.

Jäänud kommentaaride hulgas oli ka: “Mulle meeldis see uuring”, “Õpin siin mitte halbu asju tegema”, “Olen kaks korda viibinud erinevates KLAT asutustes, miinuseid on igal pool” ja “Kõik reeglid on mulle arusaadavad ja mõistetavad. Kui ei järgi neid, tean, mis juhtub. Enamus on normaalne, kasvatajad ja sotsiaalpedagoogid mõistavad meid igast küljest”.

Joonis 4. Toodud aspektide keskmine võrdlus skaalal 1-10 aastatel 2016 ja 2023.

Oluline on märkida, et 2016. aastal osales sisekliima uuringus ainult kolm asutust: Maarjamaa Hariduskolleegium (Emajõe õppekeskus Kaagveres, Valgejõe õppekeskus Tapal) ja Tallinna Laste Turvakeskus (Helm *et al*, 2016). 2023. aastal uuringus osales neli

asutust. Võrreldes 2016. aastal kinnistes lasteasutustes läbiviidud uuringuga, sisekliima erinevate aspektide keskmine hinnang on langenud, see endiselt peetakse suureks väljakutseks. Noorte hinnangud jäävad keskmiseks või alla keskmise, mille põhjal võib väita, et KLAT asutuste sisekliima on pigem suletud kui avatud. KLAT asutused peavad pöörama suurt tähelepanu uuringus toodud aspektidele, eriti kaasama noori rohkem otsuste tegemisse, võimaldama noortele hingamisruumi, tagama rühmas turvalisuse ja olema noortega ausad.

2.3. Ettepanekud KLAT asutustele

- KLAT asutustes tuleb rakendada mitteformaalset õppimist ehk noorsootööd oma positiivse suhtumise ja rikkalike meetoditega. Magistritöö “Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud noorte toetamine läbi mitteformaalõppe tegevuste” tulemused tõestasid, et parim strateegia probleemide lahendamisel on tugineda noorte tugevustele ja võimekustele, leides igale noorele individuaalse lähenemise (Salusoo, 2021). Ka noorte vajalikke oskusi saab KLAT-is arendada mitteformaalse õppe kaudu.
- Käesoleva uuringu tulemused tuleb tutvustada KLAT asutustele üldistatud kujul. Järgmisel aastal tuleb KLAT asutuste sisekliima uuring tulemuste võrdlemiseks uuesti läbi viia. Edasiste uuringute läbiviimisel on oluline eraldi hinnata iga asutuse sisekliimat ja kaasata kõik asutustes olevad noored, et sisekliima hinnang oleks usaldusväärne.
- Kuna kõige vähem hindasid noored rühmas ausust, tuleb tulevikus pöörata tähelepanu sellele aspektile, nt pakutud KLAT töötajatele koolituste raames. Samuti võivad nad kovisioonidel ja supervisioonidel käsitleda teemad, mis on selle indikaatoriga seotud. Tuleb arvesse võtta ka KLAT töötajatele pakutud koolituste raames reeglite väljatöötamise võimalust, mis toetaksid noori ja grupidünaamikat.
- Mida suurem on noorte rühm, seda tõenäolisemalt mõjutavad noored üksteise vastuseid. Kui üks noor küsitlusankeedi täitmise ajal ütleb, et asutuse sisekliima on pigem suletud (või vastupidi), teiste noorte vastused võivad muutuda vähem

objektiivseks, eriti kui noorel on rühmas autoriteet. Suurtes noorte rühmades meetoodiliselt on parem küsitleda korraga 2-3 noort, seega väheneb vastuste mõjutamise risk.

- Kui asutuses on vähem noori, on parem kasutada kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmekogumisviisiks võib olla intervjuu kohapeal, mille käigus saab rohkem teada asutuse sisekliimast. Küsitlusankeedi küsimusi võib võimalusel kombineerida või jätta samaks, kuid vastused intervjuu käigus muutuvad põhjalikumaks. Uuringus osalemiseks nõusoleku andnud noored märkisid, et neile ei meeldi kirjutada. Paremini on noortega rääkida: see oleks tõhusam ehk nende vastused oleks pikemad ja põhjalikumad.
- Mõned noored ei saanud osaleda sisekliima uuringus selle läbiviimise ajal, seetõttu täitsid ankeete hiljem. Tulevikus võiksid kõik KLAT noored täita ankeete samal ajal ja vältida ankeetide hilisemat iseseisvat täitmist, et säilitada tulemuste usaldusväärsus.
- Uuringu eetiline aspekt seisneb selles, et asutuste töötajad teavad, kes noortest osaleb uuringus ehk nad võivad noori ära tunda. See võib mõjutada töötajate edasist suhtumist ühte või mitmesse nooresse. Tulevikus saab muuta uuringu lähenemist ja näiteks täita küsitlusankeete veebi kaudu, mis tagaks noorte konfidentsiaalsuse ja turvalisuse.
- Noorte sõnul küsitlusankeetidele tuleb lisada eraldi küsimused toidu kohta, sest asutuste poolt pakutud toit neile ei meeldi. Hiiumaa noortekodu töötajate sõnul on noored kaasatud oma menüü koostamisse, töötajad võtavad arvesse noorte soove toidus. Tulevikus tuleb kaasata võimalikult kõiki KLAT noori oma menüü koostamisse.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada KLAT-is viibivate noorte hinnang erinevatele sisekliima aspektidele, sh pakutud toele, asutustes õpitavale materjalile, õhkkonnale, inimeste aususele rühmas ja kehtestatud reeglitele. Bakalaureusetöö uurimisprobleem seisnes selles, et kuue aasta tagused uuringu tulemused näitasid KLAT-is sisekliima keskmisest madalamaid tulemusi. Bakalaureusetöö aktuaalsus omakorda seisnes selles, et peale reformi 2018. aastal ei ole KLAT asutuste sisekliima uuringut läbi viidud.

Teoreetilises osas käsitlesin KLAT teenuse tekkimise ajalugu, KLAT teenuse sisu, KLAT teenuse varasemaid uuringuid ja 2016. aastal läbi viidud uuringut. Teoreetilises osas kirjeldasin, mis seos on varasemate KLAT uuringute tulemuste ja minu bakalaureusetöö eesmärgi vahel, ning andsin ülevaate 2016. aasta sisekliima uuringust, milles osales kolm KLAT asutust.

Empiirilises osas kasutasin kvantitatiivset uurimisviisi ning 52 vastusevariantidega küsimusest koosnevat küsitlusankeete andmekogumismeetodina. Küllastasin nelja KLAT asutust uuringu läbiviimiseks, suhtlesin KLAT-is viibivate noortega ja analüüsisin tulemusi Excel programmiga, kus tegemist oli keskmiste võrdlusega. Jõudsin järelduseni, et KLAT asutuste noorte arvamusel erinevate sisekliima aspektide hinnang jääb keskmiseks või alla keskmise. Võrdlesin saadud tulemusi 2016. aastal läbi viidud sisekliima uuringu tulemustega, mis tegi selgeks, et sisekliima keskmine hinnang on langenud. Tulevikus KLAT asutused peavad uuringus toodud aspektidele rohkem tähelepanu pöörama, sh kaasama noori otsuste tegemisse (nt oma menüü koostamisse), tagama noortele rühmas turvalisuse, võimaldama noortele hingamisruumi ja olema noortega ausad. Tulemuste põhjal tegin KLAT asutustele ettepanekuid, mis võib muuta KLAT teenust veelgi paremaks.

Täna panuse ja koostöö eest oma bakalaureusetöö juhendajat, kaasjuhendajat, uuringus osalenud noori, KLAT sisekliima uuringu meeskonna liikmeid ja KLAT asutuste töötajaid.

KASUTATUD KIRJANDUS

Eltink, E. M. A., Ten Hoeve, J., De Jongh, T., Van der Helm, G. H. P., Wissink, I. B., & Stams, G. J. J. M. (2018). Stability and change of adolescents' aggressive behavior in residential youth care. *Child & Youth Care Forum*, 47 (2), 199–217.

Gornicheff, K. & Loide, K. (2019). Kinnise lasteasutuseasemel tugevdatud toetuse teenus. *Sotsiaaltöö* (3), lk 76-78.

Lastekaitseeadus (RT I, 06.12.2014, 1). 6. peatükk: abivajav laps <https://www.riigiteataja.ee/akt/110112022007> (viimati viidatud november 2022)

Leideni rakendusülikooli kodulehekül. Research: Living group climate research. <https://hsleiden.nl/research/living-group-climate-research> (vaadatud november 2022)

Maltz, M. D. (2001). Recidivism. Department of Criminal Justice and Department of Information and Decision Sciences University of Illinois at Chicago. Orlando: Florida, lk 1.

Markina, A., Strömpl, J., Tamm, G., Ilves, K., Luhamaa, K., Ginter, J., Tubelt, E., Puur, S.M., Roos, L., Espenberg, S. (2021). Noorte õigusrikkujate uuring. TÜ Sotsiaalteaduslike Rakendusuringute Keskus.

Neimeijer, E., Roest, J., Helm, G. H. P., Didden, R. (2018). Psychometric properties of the Group Climate Instrument (GCI) in individuals with mild intellectual disability or borderline intellectual functioning. *Journal of Intellectual Disability Research* (3).

Paalve, S. (2015). *Laste karistamisest ei ole mitte mingisugust kasu*. Õhtuleht, <https://tervis.ohhtuleht.ee/707585/hollandi-too-ja-keskkonnapsuhholoog-laste-karistamisest-ei-ole-mitte-mingisugust-kasu> (vaadatud aprill 2023)

Porges, S. W. (2011). The polyvagal theory: Neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation. W W Norton & Co.

Raudkivi, M., Linnas, E. (2023). Teadlik kogukond aitab muuta kinnise lasteasutuse teenusele jõudnud lapse eluteed. *Sotsiaaltöö* (2).

Ros, N., van der Helm, G. H. P., Wissink, I., Schaftenaar, P., Stams, G. J. J. M. (2013). Institutional climate and aggression in a secure psychiatric setting. *The Journal of Forensic Psychiatry and Psychology* 24 (6): 713-727.

Ryan, R. M., Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social development and well-Being. *American Psychologist* (55).

Salla, J. (2016). Väljast suletud, seest avatud: retsidiivsuse vähendamine noortele mõeldud kinniste asutuste abil. *Sotsiaaltöö* (3), lk 20-24.

Salla, J. (2017). Jako Salla: kaks sisse ja Kaagverre! *Postimees*, 17. september, https://arvamus.postimees.ee/4244783/jako-salla-kaks-sisse-ja-kaagverre?fbclid=IwAR3lcKsA6qlhK4_2yZm6ZeTMdPltMYAxkxUP-BiGrdnfd4ljGppbfDUM6kk (viimati vaadatud detsember 2022)

Salusoo, M. (2021). Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud noorte toetamine mitteformaalse õppega. *Sotsiaaltöö* (4), lk 65-72.

Sindi, I., Lehtme, R., Toros, K. (2022). Kohaliku omavalitsuse ja tugivõrgustiku pakutav abi lapsele ja perele enne kinnise lasteasutuse teenuse (KLAT) osutamist, teenuse ajal ning pärast teenust. *Uuringuraport*. Tallinn: Tallinna Ülikool, CIRIC.

Sotsiaalhoolekande seadus (RT I, 25. 10. 2017, 1). <https://riigiteataja.ee/akt/128122017066> (viimati viidatud oktoober 2022)

Sotsiaalkindlustusamet (2022). KLAT teenuse taotluste arv alates 2018. aastast.

Sotsiaalkindlustusamet (2022). Laste arv KLAT asutustes iga aastalõpu seisuga.

Sotsiaalkindlustusameti kodulehekülg, kinnise lasteasutuse teenus. Suunamise põhjused. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/kinnine-lasteasutuse-teenus> (vaadatud september 2022)

Tamm, K., Surva, L. (2021). Noorte õigusrikkujate uuringute kokkuvõte. Justiitsministeerium, lk 2-8.

Tamp, K. (2018). Kinnise lasteasutuse teenusele suunatud alaealiste retsidiivsuse vähendamine. Magistritöö. Sisekaitseakadeemia, Sisejulgeoleku instituut.

Toros, K., Schults, A., & Lehtme, R. (2022). Kirjandusanalüüs riskis laste varajase tuvastamise ja toetamise võimalustest ning parimatest praktikatest välisriikides. *Uuringuraport*. Tallinn: Tallinna Ülikool, CIRIC.

Uuring riskilaste õigeaegse tuvastamise ja tulemusliku abistamise süsteemi täiustamiseks: kinnise lasteasutuse teenuse laste eluteede õppetunnid. Järeldused ja soovitused. (2022). https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files//klat_uuringu_kokkuvote.pdf (vaadatud veebruar 2023)

Vanglate sisekliima uuring. Kinnipeetavate küsitlusuuring Tallinna, Tartu ja Viru vanglates. (2018). *Justiitsministeerium*, lk 4-8.

Vaiksaar, P., Linnas, E. (2021). Kinnine lasteasutus ei karista. Radar: Politsei- ja Piirivalveameti ajakiri (33), lk 36-39.

Van der Helm, G. H. P., Stams, G. J., van der Laan, P. (2011). Measuring group climate in prison. *The Prison Journal*, 91 (2), 158-176.

Van der Helm, G. H. P., van Miert, V. S. L., van der Niet, N. (2016). Living Group Climate in Estonian Prisons and Secure Facilities for Adolescents and Young Adults: report of three measurements. *Leideni rakendusülikool ja Justiitsministeerium*, lk 18-24.

Voogla, E., Linnas, E. (2022). Kinnise lasteasutuse teenus Hiiumaa sotsiaalkeskuse noortekodus. *Sotsiaaltöö* (3), lk 41-45.

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu, Tartu Ülikool, lk 55.

LISAD

Lisa 1. Informeeritud nõusoleku vorm vanematele ja eestkostjatele

Kutsume Teie lapsi osalema Sotsiaalkindlustusameti ja TÜ Narva kolledži läbiviidavas uuringus pealkirjaga „Kinnise lasteasutuse teenust osutavate asutuste rühmakliima uuring”. Uuringu eesmärk on saada ülevaade kuidas hindavad teenusel viibivad lapsed kinnises lasteasutuses pakutavat tuge, arenguvõimalusi, lapse kaasamist ja asutuse atmosfääri.

Uuringu läbiviimiseks palume Teie lapsel täita ankeet, mis koosneb 52 vastusevariantidega küsimusest. Ankeedi lastele tutvustamiseks ja selle täitmiseks kulub umbes 30-60 minutit. Küsimustiku täitmine toimub eelnevalt kokkulepitud kuupäeval KLAT asutuse kohapeal.

Uuringust saadav kasu

Otsest kasu Teie ega teie laps uuringust ei saa. Kogutud tulemused aitavad arendada kinnise lasteasutuse teenust, mis muudab seda paremaks ja toetavamaks kõigile lastele, kes viibivad praegu või tulevikus kinnises lasteasutuses. Tulemusi tagasisidestatakse üldistatud kujul kinnistele lasteasutustele, mis annab otseseid soovitusi millistes aspektides vajab teenus parandamist.

Nõusolek ja konfidentsiaalsus

Osalemine uuringus ja küsitluse täitmine on vabatahtlik ja lastel on õigus sellest igal ajal ilma põhjendamata keelduda või paluda enne nõustumist lisaselgitusi. Osalemisest keeldumine või hilisem loobumine ei too kaasa mingeid negatiivseid tagajärgi lapsele ega Teile.

Küsimustikus küsitakse ka lapse sugu, vanust, kui kaua ta on teenusel viibinud ja mitmendat korda ta on kinnises lasteasutuses. Uuringu läbija (Narva Kolledži tudengid) ei ole lastega tuttavad ega saa andmete analüüsimisel viia vastuseid kokku ankeeti täitnud laste isikuga. Kuna tulemusi esitatakse üldistatud kujul ei ole võimalik ka tulemustele toetudes hiljem viia last ja tema vastuseid kokku viia.

Küsimustiku lõppedes hävitatakse kõik andmed ja nõusolekuvormid. Me ei jaga kinnisele lasteasutusele, kohalikule omavalitsusele ega ühelegi teisele organisatsioonile informatsiooni sellest millised olid individuaalselt täidetud ankeedid. Infot edastame vaid üldistatud kujul, kuhu on kaasatud kõigi laste vastused kokkuvõtlikult.

Kogutud andmete analüüsi põhjal valmib tulemustest kokkuvõte, mis avaldatakse Sotsiaalkindlustusameti veebilehel ja kasutatakse TÜ Narva kolledži bakalaureusetöodes (kuni 3 tööd). Teadustöös võime kasutada ka tsitaate, mida Teie laps on küsimustikku kirjutanud, kuid nende baasil ei ole võimalik lapse tuvastamine. Kui lubate kasutada küsimustikus kogutud materjali ka laiemalt, näiteks teistes teadusartiklites, siis palun märkige see ristikesega allolevas tabelis.

Uuringus osalemiseks palun kinnitage alljärgnevat.

Mind (lisage punktiirile on nimi) on informeeritud ülalmainitud uuringust pealkirjaga „Kinnise lasteasutuse teenust osutavate asutuste rühmakliima uuring” ning olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uuringu teostusest.

Olen nõus oma lapse uuringus osalemisega (märkige ristikesega): Jah _____ Ei _____

Olen nõus, et kogutud infot salvestatakse ja töödeldakse ning luban neid uuringus kasutada (märkige ristikesega):

Jah _____ Ei _____

Olen nõus, et kogutud infot kasutatakse üldistatud kujul ka teistes asjakohastes teadusuuringutes (märkige ristikesega):

Jah _____ Ei _____

Uuringu käigus tekkivate küsimuste kohta annab vajadusel täiendavat informatsiooni uuringugruppi Karina Ovchinnikova, e-post ovchinnikova.karina@gmail.com.

Lapsevanem/Eestkostja allkiri(lisage allkiri)

Kui Teil on küsimusi seoses enda kui uuritava õigustega, saate pöörduda Tervise Arengu Instituudi inimuuringute eetika komitee poole, e-post eetikakomitee@tai.ee, tel 659 3924.

Kui Teil on andmekaitset puudutavaid küsimusi, siis saate pöörduda Andmekaitse Inspektsiooni poole telefon 56202341, e-post info@aki.ee.

Lisa 2. Informeeritud nõusoleku vorm lastele

Palume Sul osaleda uuringus, mille nimi on „Kinnise lasteasutuse teenust osutavate asutuste rühmakliima uuring”. Me soovime teada saada Sinu arvamust KLAT-i kohta. Täpsemalt selle kohta kuidas hindad sulle pakutavad tuge, kas tunned end kaasatuna ja kuidas hindad KLAT-i atmosfääri ehk keskkonda. Sinu arvamus on väga oluline, sest see aitab muuta KLAT-i järjest paremaks.

Palume sul täita ankeedi, mis koosneb 52 vastusevariantidega küsimusest. Lisaks on üks küsimus, kus saad kirjutada ka ise vastuse oma sõnadega. Sul võib kuluda küsimustiku täitmiseks 10-15 minutit. Abiks on sulle ankeetküsitluse läbiviijad. Nende käest saad küsida, kui midagi jäi ebaselgeks.

Uuringust saadav kasu

Uuringu kaudu kogutud tulemused aitavad arendada KLAT-i, mis muudab seda paremaks ja toetavamaks kõigile lastele, kes viibivad praegu või tulevikus kinnises lasteasutuses.

Nõusolek ja konfidentsiaalsus

Uuringus osalemine on sinu jaoks vabatahtlik. Kui sa ei soovi ikkagi uuringus osaleda, siis sa ei pea seda tegema. Lisaks, sa ei pea panema ankeedile oma nime ja keegi teine peale uuringu läbiviija ei näe sinu täidetud ankeeti. Sa ei pea muretsema, et sinu vastused oleksid kuidagi äratuntavad.

Peale uuringu lõppu hävitatakse kõik küsimustikud ja nõusolekuvormid. Me ei jaga kinnisele lasteasutusele, kohalikule omavalitsusele ega kellelegi teisele informatsiooni sellest millised olid täidetud ankeedid. Infot edastame vaid sellisel kujul, kuhu on kaasatud kõigi laste vastused kokkuvõtlikult.

Kogutud andmete põhjal valmib kokkuvõte, mis avaldatakse Sotsiaalkindlustusameti veebilehel (Sotsiaalkindlustusamet korraldab KLAT-i) ja kasutatakse üliõpilastöodes (kuni 3 tööd). Kui lubad kasutada küsimustikus kogutud materjali ka laiemalt, näiteks teistes üliõpilaste või teadlaste teadustöös, siis palun märki see ristikesega allolevas tabelis.

Uuringus osalemiseks palun kinnitage alljärgnevat.

<p>Mind (lisage punktiirile on nimi) on informeeritud uuringust pealkirjaga „Kinnise lasteasutuse teenust osutavate asutuste rühmakliima uuring” ning olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uuringu teostusest.</p>	
<p>Olen nõus oma uuringus osalemisega.</p>	<p>Märki ristikesega sobiv variant.</p> <p>Jah _____</p> <p>Ei _____</p>
<p>Olen nõus, et kogutud infot salvestatakse ja töödeldakse ning luban neid uuringus kasutada.</p>	<p>Märki ristikesega sobiv variant.</p> <p>Jah _____</p> <p>Ei _____</p>
<p>Olen nõus, et kogutud infot kasutatakse üldistatud kujul ka teistes asjakohastes teadusuuringutes.</p>	<p>Märki ristikesega sobiv variant.</p> <p>Jah _____</p> <p>Ei _____</p>
<p>Uuringu käigus tekkivate küsimuste kohta anna sellest teada KLAT töötajale, kes aitab sul ühendust võtta uuringu läbiviijaga.</p> <p>Palun lisa oma allkiri siia</p> <p>.....</p>	

Kui sul on küsimusi uuringu kohta, siis palun anna sellest teada KLAT töötajale, kes aitab sul saada ühendust uurimismeeskonnaga. Uurimismeeskond vastab sinu poolt tekkinud küsimustele.

Lisa 3. Küsitlusankeet KLAT asutuses viibivate lastele

Tere!

Käesoleva küsimustikuga uurime, milline on Sinu hinnangul rühmakliima kinnistes lasteasutuses. See tähendab, et me soovime teada mida sina arvad KLAT-is pakutavast toest, oma arenguvõimalustest asutuses, palju sind kaasatakse ning asutuse atmosfäärist.

Palume Sul täita kogu küsimustik. Siin ei ole õigeid ega valesid vastuseid; meid huvitab Sinu arvamus. Palume Sul jagada oma seisukohti ja hinnanguid erinevate KLAT asutuse aspektide kohta ja põhjendada, miks Sa sellise hinnangu andsid. Peale ankeedi täitmist ei ole sinu vastused sinuga seostatavad - me ei küsi sinu nime ega jälgi kes millise ankeedi täidab. Tulemusi esitame ainult kõigi laste peale kokku - sinu arvamust ja hinnanguid ei ole võimalik nende hulgas eraldi eristada.

Küsimustiku täitmine võtab aega 10-15 minutit. Kui küsimus pole arusaadav, võid pöörduda küsitluse läbiviija poole.

Aitäh!

1. osa: küsimused grupikliima kohta

Kuidas täita küsimustikku? Esitame Sulle 52 küsimust. Sobiva vastusevariandi märkimiseks tee palun sobivale vastusele ring ümber.

	Küsimused Sinu rühma kohta	<i>Ei nõustu üldse</i>	<i>Pigem ei nõustu</i>	<i>Nii ja naa</i>	<i>Pigem nõustun</i>	<i>Nõustun täielikult</i>
1.	Minu rühmas on hea õhkkond	1	2	3	4	5
2.	Kui mul on probleem, saan alati kellegi poole pöörduda	1	2	3	4	5
3.	Siin tuleb kõige jaoks luba küsida	1	2	3	4	5
4.	Ma tunnen ennast siin hästi	1	2	3	4	5
5.	Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid toetavad minu poolt initsiatiivi võtmist	1	2	3	4	5
6.	Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid kohtlevad mind austusega	1	2	3	4	5
7.	Ma usaldan enda rühma kasvatajaid / sotsiaalpedagooge	1	2	3	4	5
8.	Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid on minu suhtes erapooletud ja tahavad mind tõesti aidata	1	2	3	4	5
9.	Kasvatajad /sotsiaalpedagoogid pööravad mulle tähelepanu ja arvestavad minu tunnetega	1	2	3	4	5
10.	Oma rühmas leian mõnikord meelerahu	1	2	3	4	5
11.	Me usaldame üksteist	1	2	3	4	5
12.	Me oleme mõnikord üksteisel jalus	1	2	3	4	5
13.	Ma töötan siin oma tuleviku nimel	1	2	3	4	5
14.	Siin olemise ajal õpin, kuidas väljas elada	1	2	3	4	5
15.	Elu siin on sisukas	1	2	3	4	5
16.	Siin õpitu aitab mind väljas olles	1	2	3	4	5
17.	Tunnen end siin alati turvaliselt	1	2	3	4	5
18.	Alati peab kasvatajate / sotsiaalpedagoogide korraldusi järgima	1	2	3	4	5

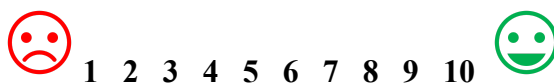
Küsimused Sinu rühma kohta		<i>Ei nõustu üldse</i>	<i>Pigem ei nõustu</i>	<i>Nii ja naa</i>	<i>Pigem nõustun</i>	<i>Nõustun täielikult</i>
19.	Kõiki saab siin usaldada	1	2	3	4	5
20.	Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid võimaldavad mulle hingamisruumi	1	2	3	4	5
21.	Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid julgustavad mind proovima uusi asju	1	2	3	4	5
22.	Kaebusi võetakse tõsiselt	1	2	3	4	5
23.	Ma raiskan siin oma aega	1	2	3	4	5
24.	Siin õpitav on mulle kasulik	1	2	3	4	5
25.	Ma tean, millega siin tegelen	1	2	3	4	5
26.	Mõnikord on mul siin väga igav	1	2	3	4	5
27.	Ma õpin siin õigeid asju	1	2	3	4	5
28.	Siin on alati piisavalt inimesi, kes mind aitavad	1	2	3	4	5
29.	Mind ei mõisteta siin	1	2	3	4	5
30.	Kasvatajatel / sotsiaalpedagoogidel ei ole minu jaoks piisavalt aega	1	2	3	4	5
31.	Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid kohtlevad mind austusega isegi juhul, kui saan vihaseks	1	2	3	4	5
32.	Me arutame kasvatajate / sotsiaalpedagoogidega regulaarselt erinevaid küsimusi ja probleeme	1	2	3	4	5
33.	Meil ei ole siin midagi teha	1	2	3	4	5
34.	Mõnikord ei ole siin keskkond puhas	1	2	3	4	5
35.	Siinne keskkond tekitab minus masendust	1	2	3	4	5
36.	Meil on siin piisavalt värsket õhku ja päevavalgust	1	2	3	4	5

Turvalisus		<i>Ei nõustu üldse</i>	<i>Pigem ei nõustu</i>	<i>Nii ja naa</i>	<i>Pigem nõustun</i>	<i>Nõustun täielikult</i>
1.	Reeglid rühmas on selged	1	2	3	4	5
2.	Reeglid rühmas on õiglased	1	2	3	4	5
3.	Kõik siin rühmas austavad reegleid	1	2	3	4	5

Turvalisus	<i>Ei nõustu üldse</i>	<i>Pigem ei nõustu</i>	<i>Nii ja naa</i>	<i>Pigem nõustun</i>	<i>Nõustun täielikult</i>
4. Mulle on selge, mis juhtub, kui ma rikun rühma reegleid	1	2	3	4	5
5. Me arutame ühiselt, kuidas üksteisega käituda	1	2	3	4	5
6. Kui noorte vahel on tüli, aitavad kasvatajad või sotsiaalpedagoogid neid lahendada	1	2	3	4	5
7. Ma tunnen ennast rühmas ohustatuna	1	2	3	4	5
8. Ma kardan rühmas olla	1	2	3	4	5
9. Kasvatajad / sotsiaalpedagoogid austavad meid	1	2	3	4	5
10. Noored austavad kasvatajaid / sotsiaalpedagooge	1	2	3	4	5
11. Noored austavad üksteist	1	2	3	4	5
12. Ma tunnen ennast rühmas turvaliselt	1	2	3	4	5
13. Teised noored kardavad rühmas olla	1	2	3	4	5
14. Teised noored tunnevad end rühmas ohustatuna	1	2	3	4	5
15. Teised noored tunnevad ennast rühmas turvaliselt	1	2	3	4	5
16. Ma tunnen ennast öösel turvaliselt	1	2	3	4	5

2. osa: hinne rühmakliima kohta KLAT-is

Me soovime sinu arvamust teada. Siin ei ole valesid vastuseid. Palun hinda järgmiseid grupikliima aspekte skaalal 1-10. Pea meeles, et skaalal 1 = väga halb, 5 = nii ja naa, 10 = väga hea.

	Väide	Hinne	Kui soovid oma vastust põhjendada, siis saad seda teha siin
1.	Kasvatajate / sotsiaalpedagoogide poolt pakutav tugi Sulle		

2.	KLAT-is õpitav materjal		
3.	Õhkkond KLAT-is ehk KLAT-is valitsev üldine meeleolu		
4.	Inimeste ausus rühmas		
5.	Kehtestatud reeglid rühmas		

3. osa: üldised küsimused

Sugu Mees
 Naine

Vanus (märkida numbrites) aastane

Kui kaua oled selles asutuses viibinud? kuud (*kui oled KLAT-is olnud vähem, kui kuu aega, märgi palun 0 kuud*)

Kui mitmendat korda oled selles asutuses (märkida numbrites)? korda

Aitäh vastuste eest!
Siia võid kirjutada küsimusi või märkusi.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karina Ovchinnikova,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Kinnise lasteasutuse teenust osutavate asutuste sisekliima uuring laste seas”, mille juhendaja on Maria Žuravljova, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karina Ovchinnikova

14.05.2023